

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «ДОБРОПОРЯДНОГО ВРЯДУВАННЯ» В ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Городовенко В. В.

*доктор юридичних наук, професор,
суддя Конституційного Суду України, заслужений юрист України,
член-кореспондент НАПрН України
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, особливо зважаючи на введення воєнного стану в Україні, консолідація суспільства і держави має забезпечуватися різними засобами, в тому числі й правовими. У сучасному світі все більше уваги надається таким засадничим категоріям як добросовісність, доброчесність, порядність тощо. У міжнародних договорах зазначається про необхідність проведення політики, спрямованої на захист суспільства від корупції, оскільки «корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства» (абз. 5 Преамбули Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 року) [1]. Стаття 41 Хартії Європейського Союзу про основоположні права проголошує *право на якісне управління* [2].

Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування Ради Європи було розроблено Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, в якій було визначено **12 принципів доброго демократичного врядування**: 1) **чесне проведення виборів**, представництво та участь – для забезпечення реальних можливостей для всіх громадян мати право голосу у місцевій публічній діяльності; 2) **зворотний зв'язок, чутливість** – для забезпечення того, щоб органи місцевого самоврядування реалізовували законні очікування та потреби громадян; 3) **ефективність та результативність** – для забезпечення досягнення цілей при найбільш оптимальному використанні ресурсів; 4) **відкритість і прозорість** – для забезпечення публічного доступу до інформації та сприяння розумінню того, як реалізується місцева публічна діяльність; 5) **верховенство права** – для забезпечення справедливості, неупередженості та передбачуваності; 6) **етична поведінка** – для забезпечення того, щоб публічні інтереси переважали над приватними; 7) **компетентність і спроможність** – для забезпечення того, щоб місцеві виборні представники та службовці

могли добре виконувати свої обов'язки; 8) **інноваційність та відкритість до змін** – для забезпечення отримання переваг від нових рішень та кращих практик; 9) **сталій розвиток та стратегічна орієнтація** – для врахування інтересів майбутніх поколінь; 10) **раціональне управління фінансами** – для забезпечення розсудливого та продуктивного використання ресурсів держави та територіальних громад; 11) **права людини, культурне різноманіття та соціальна згуртованість** – для забезпечення того, щоб всі люди були захищеними та поважалися, щоб жоден не був дискримінований або виключений чи ігнорований; 12) **підзвітність** – для забезпечення того, щоб місцеві (виборні) представники та службовці несли відповідальність за свою діяльність [3].

У ч. 2 ст. 19 Конституції України від 28 червня 1996 року проголошується, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4]. Принцип верховенства права (правовладдя) та принцип «добропорядного врядування» є одними із засадничих принципів організації публічної влади в державі. Варто зазначити, що принцип «добропорядного врядування» є мало дослідженим правничою наукою, складається певна практика його застосування Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини, що потребує подальшого доктринального дослідження та виявлення його сутнісних елементів.

Розглядаючи справу за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ Україна» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 23 березня 2017 року № 1989-VIII, Конституційний Суд України (Перший сенат) у своєму Рішенні від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019 обґрунтував свою позицію посиланням на рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рисовський проти України» (*Rysovskyy v. Ukraine*) від 20 жовтня 2011 року, що підкреслив важливе значення *принципу «добропорядного врядування» (good governance)*, зазначивши, що у разі, коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема, якщо справа впливає на такі основоположні права людини, як майнові права, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб;

зокрема, на державні органи покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок і сприятимуть юридичній визначеності у цивільних правовідносинах, які зачіпають майнові інтереси (§ 70). У § 71 вказаного рішення Європейський суд з прав людини також зауважив, що принцип «добропорядного врядування», як правило, не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня недбалість; з іншого боку, потреба виправити минулу «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка розраховувала на легітимність добросовісних дій державного органу; ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються; у контексті скасування помилково наданого права на майно принцип «добропорядного врядування» може не лише покладати на державні органи обов'язок діяти невідкладно, виправляючи свою помилку, а й потребувати виплати відповідної компенсації чи іншого виду належного відшкодування колишньому добросовісному власникові (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) від 5 червня 2019 року № 3-р(І)/2019) [5].

У рішенні Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства «Одестеплокомуненерго» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (щодо непорушності права власності) від 16 листопада 2022 року № 9-р(ІІ)/2022 зазначається, що на виконання вимог Конституції України держава має втілювати у своїй діяльності конституційний принцип її відповідальності перед людиною та присутньо пов'язаний із ним принцип «добропорядного врядування» (*good governance*), що полягає в обов'язку держави втілити у своїй діяльності фундаментальні засади побудови, організації та реалізації державної влади для утвердження правдивої демократії, додержання людських прав та верховенства права (правовладдя) як загальноєвропейських цінностей (абзац третій підпункту 4.7 пункту 4 мотивувальної частини) [6]. Принцип «добропорядного врядування» (*good governance*) було застосовано в конституційному провадженні й при розгляді справи за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII

(щодо гарантій соціального захисту державних службовців) (підпункт 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022) [7].

Конституційний Суд України наголошує, що здійснення публічної влади в добропорядний спосіб вимагає того, щоб особі було надано можливість у дієвий спосіб оскаржувати акти органів публічної влади, їх посадових і службових осіб, їхні дії або бездіяльність, завдяки чому забезпечується підзвітність цих органів та їх посадових і службових осіб за ухвалені ними рішення, учинені дії або бездіяльність. Тому адміністративне судочинство є стрижневим елементом демократичного врядування, а його дієвість – засадничою для будь-якого суспільства, ґрунтованого на правовладді (абзац третій пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 1 березня 2023 року № 2-р(П)/2023 [8].

Таким чином, однією із сутнісних ознак принципу «добропорядного врядування», що сформована конституційно-правовою доктриною, є обов'язок держави втілити у своїй діяльності фундаментальні засади побудови, організації та реалізації державної влади для утвердження правдивої демократії, додержання людських прав та верховенства права (правовладдя) як загальноєвропейських цінностей.

Література:

1. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 10.05.2024).

2. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. URL: <https://ccd.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yeuropejskogo-soyuzu/#:~:text=> (дата звернення: 10.05.2024).

3. Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Strategy_for_Innovation.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

5. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ Україна» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України

щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 23 березня 2017 року № 1989-VIII від 5 червня 2019 року № 3-р(І)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

6. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства «Одестеплокомуненерго» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (щодо непорушності права власності) від 16 листопада 2022 року № 9-р(ІІ)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-22#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (щодо гарантій соціального захисту державних службовців) від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-22#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

8. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення) від 1 березня 2023 року № 2-р(ІІ)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23#Text> (дата звернення: 10.05.2024).